

DISPUTATIO ACADEMICA
POENITENTIAM
ETHNICORUM,

Secundum Principia Philosophiæ
proponens;

Quam

ADFULGENTE JEHOVÆ LUMINE,
Et Suffragante Ampliff. FACULT. PHIL.
in inclyta ad Auram Academia,

SUB PRÆSIDIO,

Adm. Rever. & Celeberrimi Viri,

DN. JOHAN *Munster*/

Philos. Pract. & Histor. Prof. Reg.
& Past. in Qundo fidelissimi.

PRO PRIVILEGIIS ac HONORIBUS PHILOS.
obtinendis,

*publicæ eruditorum censura, modeste
committit*

ANDREAS LUSCINIUS,
Helsingf. Nyl.

*In Auditorio Superiori & Maximo, ad diem,
(DEO volente!) 8 Maji, A. 1707.*

Exc. JO. WAL.

In DEUM
&
REGEM

Summa Fide VIRO,

Dioecesis Wiburg. EPISCOPO
Eminentissimo,

Consist. Eccles. ibid. PRÆSIDI
Gravissimo.

Regii Gymn. & Schol. EPHORO
Magnificentissimo.

Reverendissimo in CHRISTO
PATRI ac DOMINO,

DN. DAVID EUNO

S. S. Theologiæ DOCTORI
Consummatissimo.

MÆCENATI & PATRONO, pio re-
verentiæ zelo ætatem pro-
sequendo,

Vitæ prorogationem,

*& cœlestis Favoris auram devotè
adprecor!*

Cum venit O PRÆSUL? facies placidis:
fima nobis,
Submissis oculis conspicienda Tua;
Nos subit istius quoque tunc affectus
imago,

Qua studiis deditis usq; favere soles;
Usq; favere soles; quis mens & plena
voluntas,

Est prodesse bonis, atq; sacrata DEO.
Hinc ego nec vereor parvis in lusib⁹ hisce.
Nomina Aaronis pingere magna meis.
Da mihi te facilem! quam spes bene fota
benignam

Promisit sortem; me, Jove dante, manet.
Sors facilis memet; sed Te comitabitur
aura

Quæ nebulas pellit, tristia fata fugat.
Alme DEUS mœstis, tu qui solatia confers
Pectoribus, refove corda secata modo!
Ah reprimas precor O! duri tentamina
Martis!

PRÆSULIS & releva grāde doloris onus!
Sic vovet

Reverendiſſ. in CHRISTO Patris

humilimus cliens
Andr. Luscinus.

*Viris Dignitate, Experientia, atq; Prudentia
Claris & Præstantissimis,*

DN. JOHANNI Arckenholz/
Secretario circa Nyland. & Tavasthiæ
Toparchiam, accuratissimo.

DN. HENRICO Leßman/
in territorio Borgoënsi, Prætori
prudentissimo.

DN. CAROLO GUSTAVO Nielsen/
Inspectori Vestigalium maritimorum,
quæ in Borgo & Beckelax colliguntur,
perindustrio.

DN. MATTHIÆ Schröder/
Senatori & Mercatori in Borgo/ lau-
datissimo.

*Nec non reliquis ibid. Fautoribus, & ante
aliquod tempus Nutritiis, liberalissi-
mis; disputationem hanc Inaugura-
lem, cum omnigenæ felicitatis & pro-
speritatis, voto, dicat & consecrat*

V. V. I. I. N. N.

S. S.

Andr. Luscinus.

VIRIS, Eruditione, dignitate, & meritis;
Adm. Rev. ac Praclarissimis;

DN. M. ARVIDO ALOPÆO, Eccles.
Borgoënsium Pastori longe dignissimo, ad-
jacentiumque Præposito adcuratissimo.

DN. M. ANDRÆ HEINRIGIO, cœtus
qui in Sandasalmi DEO colligitur, Pastori
meritissimo, & districtus aditarum Ecclesia-
rum Præposito attentissimo.

DN. M. ERICO DAHLMAN, Mora-
lium & Hist. Lectori in Reg. Gymn. Wib.
solertissimo.

DN. M. MAGNO ALOPÆO. Lect. Ma-
themat. ibidem dignissimo.

DN. M. GUSTAVO BRODZENIO,
Scholæ Helsingforsensis Rectori inclyto.

Mæcenatibus, Patronis, atq; Fautoribus
meis honoratissimis;

Rerum omnium, præcipuè in vocationis viis
gerendarum, successum, fideliter com-
precat; & disputationem hanc gradua-
lem, præproperè sanè & tumultuarium
opus, in debita observantia tesse-
ram, dedicat & offert,

V. V. A. A. N. N.

addictissimus cliens

Auth. & Resp.

§. I.

Arduum sanè molimur negotium, dum Ethnicorum pœnitentiam, sistere animis cordatiorum spectandam, contendimus. Unde, ne in scyllam incidamus declinantes Charybdim, caute admodum viam ingrediamur. Neque e. consultum esse ducimus illis adstipulari, qui omnimodam principiorum nobiscum natourum extenuationem propugnant. Aristotelico more, *Συτήρησιν*, ratam, vel consuetudine exaratam esse tabulam, dictitantibus. Illis autem omnino refragari nos decet, qui paganorum conscientiae stimulum usque adeo extollunt, ut immediate per hanc suam pœnitentiam, fingant eos potuisse in thronum DEI involare. Saniorum Ethnicorum relictis experimentis; Sacrae quoque

Scripturæ adfertis hoc aperte adverſatur. Summus namque gradus virium poſt lapſum reliquarum, tam quoad facultatem cognoſcendi, quam appetendi, ſubſiſtit & finitur in generali & indefinito propoſito inquirendi verum DEUM, eumque competente modo colendi; ut autem hoc propoſitum in motum & executionem deducatur, horſum non pertingit neque extendit ſe illud in homine poſt lapſum reliquum; quod patet ex Rom. 1. 19. 20. Act. 14. v. 17. & 17. 27. collatis cum Rom. 1. v. 21. cap. 3. v. 4. 9. 10. Quæ itaque in favorem & præeminentiam reliquiarum imaginis divinæ, pro illarum ſufficientia extra ſtatum naturæ reſtitutæ, afferuntur, ea non inducunt abſolutam neceſſitatem admittendi perfectionem ultimam, & ſalutarem, virium naturalium; ſed pro amore innato & Philautia virium humanarum erga ſe exaggerantur, & refelluntur per interveniens peccatum Adami, quod præeminentiam, quæ fuit, omnem prope peſum dedit; Ut appoſite Tertulianus L. de

Re-

Resurrect. Carnis, c. 34. de animæ Humanæ post separationem à corpore permanentia, loquitur. Nobis quibus omnes præsentis temporis & instituti circumstantiæ, brevitatem imperant, in præfatione, quæ ulterius ad rem faceret, adornanda, non licet esse prolixioribus. Ipsa opella, in compendium quam mitam, quantumcunque citra dispendium fas erit, plenius L. B. mentem nostram, circa gentilium poenitentiam disputando occupatam, explicabit. Ut autem hæc recte cogitare valeam, supplicationem gentilium sapientiorum *κύριε ἐλέησον*, in formali Christiano, naturæ opifici, devoto sacrabo.

§. II.

Neminem credo sanæ mentis componentem, hujus lucis aura qui fruitur, inficias ire, propositionem hanc secundi adjecti: DEUS est. Siquidem principia nobiscum nata, tam Theoretica, quam practica, ex quibus deinde conclusiones rite deducuntur, fixam adeo

in natura nostra sedem habent; ut, licet
 gravitas à lapide & humiditas ab aqua,
 in Cartesianorum cerebro videantur
 posse separari, instinctus tamen hicce,
 sive impetus naturalis, minime eludi po-
 test. Ut paucis saltim dicam de triplici
 illa via, qua Scholastici DEUM investi-
 gare solent; via sc. *causalitatis*, per attri-
 buta relativa: ut cum creatorem & gu-
 bernatorem dicimus; *eminentia*, per attri-
 buta absoluta ac positiva: cum DEUM
 vocamus bonum, sapientem, potentem;
 quæ longe excellentiori ratione Divino
 insunt Numini, quam nobis. Et denique
negationis, per attributa negativa: ut
 cum DEUM dicimus infinitum & im-
 mutabilem. Atque sic neminem reperi-
 re licebit speculatorem, in manifesta ne-
 gatione Divinæ existentiae, subsistentem.
 Atheum innuo Theoreticum, negative
 talem, qui solum lumen naturæ secutus,
 serio secum sentiat, non esse DEUM;
 quia Apostolus impios etiam invitos hoc
 sentire, sensumque hunc evitare non
 posse asserit. Rom. i, 20. 21. 22. c. ii. 15, 16,
 seq.

seq. Ipsa etiam terminorum Athei & speculativi absurda compositio hoc ipsū arguit: nam cum quis speculatur, necesse est eum tunc esse, adeoq; negotiatione conceptuum de sua existentia, in summi & independentis entis essentiam, cum non detur progressus in infinitum, potest ascendere. Quod vero stultus aliquando cogitat, non esse DEUM; sic hoc non per ignorantiam *habitualem*, aut *simplicem*; Nulla namq; gens tam imman-sueta aut fera fuit, quæ omni divinitatis sensu careret, licet cultum ejus verum nesciret; inquit Cic. sed *actualem & affectatam*. Impii enim quantum in se est, notitias naturales extinguere cupiunt, cogitantque non esse DEUM, quia lubenter eum non esse vellent. Hic scilicet est affectus malitiæ, non defectus notitiæ. Concedimus tamen & hoc; quod, ob frequentem abulum & suppressionem luminis naturæ, & ob scelera contra naturalem æquitatem commissa, nonnulli justo DEI judicio & desertione adeo indurentur, ut naturalis quoque cognitio

aboleatur; & fiant tales quoad intellectum diabolis ipsis deteriores; quod ex Rom. 1. 21. 22. 23. colligere possumus.

§. III.

Cum vero gentiles, si non universi, at prope universi, egregia pro DEI existentia locarunt testimonia; quia ipsum lumine perspexerint naturæ: quid mirum, si iidem, facile animadverterint, tum ob Divinæ naturæ Excellentiam, tum ob ejus benefacta, nefas fore, si non animum ac cogitationes universas ad DEI cultum referrent. Erroris autem eorum circa objecta, & cultus modi adsignationem; variæ fuere causæ; nam præter instinctum Sathanæ, hominibus inest incitia; Licet enim ad ea, quæ superius exposui, traditione ac naturæ lumine posset perveniri: non propterea tamen existimandum, gentiles universos in uno & eodem notitiæ cultu conspirasse; contra enim evenit ut longe maxima illorum pars pleraquæ ignoraret; non, quasi non veritas iis ob oculos versaretur, sed

led quia eam sese offerentem non comprehenderent: dumque propterea in varias scinduntur sententias, & cæci sunt cæcorum duces, gravi ruina pariter & sese, & alios involverent. Hæc sententiarum dissimilitudo magnam partem ex animorum diversitate provenit: haut aliter ac in Christiano etiam populo videmus, quos sententiarum similitudo in præcipuis colligavit, in variis tamen capitibus vehementer discrepare. Accedit quoque *inertia laboris inquirendi DEUM*; deinde etiam *præjudicia*. vid. quomodo de his egregie differit, Gerhardus Joh: Vossius de Orig. & Progressu Idololatr. lib. 1. cap. iv.

§. IV.

Verum hæc quæ præmissa sunt, licet ad 7^a & 8^a disputationis nostræ plurimum faciant, non vacat tamen nec conceditur, eadem fusius exponere; præterea etiam disputationes, quotidie fere, de reliquiis imaginis Divinæ, habitæ, dubitantes certiores reddere possunt. Thema itaq;

itaque mihi propositum, jam immediata
 te explicabo. Sed cum fortassis aliquis,
 qui primo intuitu titulum inspexerit,
 putet, vocem Pœnitentiæ Ecclesiasticis
 solummodo usu venire; ex profanis scri-
 ptoribus ejusdem nomenclaturam deri-
 vabo. descendit Pœnitentia ab imperlo-
 nali verbo, pœnitet, sic Cic. sapientis est
 proprium, nihil, quod pœnitere possit,
 facere. Suet: hinc nomen pœnitens de-
 ducit. Pœnitentiæ vocem diserte ex-
 primit Curtius de Alexandro Magno
 lib. 3. c. 2. ubi dicit: *seram subivisse regem
 pœnitentiam.* Val: Maximus lib. 3. c. 4.
 refert L. Tarquinius Priscum, *præclaris
 virtutibus effecisse, ne civitas Romana pœni-
 tentiam ageret, quod regem à finitimis potius
 mutuasset, quam de suis legisset.* Cavebimus
 tamen omnino, ne pro synonymis su-
 mamus, resipiscentiam, quæ explicari
 solet per reditum ad meliorem & salu-
 tarem frugem; quæ pœnitentiæ acceptio
 contritionem, fidem, & novam obedientiam, in-
 cludit. Nobis pœnitere tantum sit ac-
 pigere, pudere, dolore affici. Cum enim
 indi-

individua comes sceleris pœna sit, & nullus adhuc inventus est, qui impune peccaverit, instruit igitur pœnitentia, ut quisque post commissum facinus, in seipsum exasperetur, & præcedentis vitæ horrore incunctanter errata corrigere statuat, & lapsa emendare. Per *Ethnicos* seu *gentiles* hic non intellectos volo, eos, qui inter se eodem nomine sunt; ab ingenuis oriundi: quorum majorum nemo servitutem servivit: quique capite non sunt diminuti. Ut Cic. c. 6. Topic. gentiles definit. Neq; præadamitas, quæ supposita â nonnullis hypothefis, falsissima. Sed ut scriptores Ecclesiastici, Ethnici vocem explicarunt; quibus alias etiam, *pagani*, Ethnici dicti. Immo horum innuo pœnitentiam, qui lumen naturæ secuti, non exclusa generali traditione, portionem relictæ imaginis Divinæ, non suffocant; sed eandem excolere summo nisu incumbunt; sive hi ante, sive post exortam religionem Christianam vixerint, vel sint victuri.

§. V.

Pœnitentia vero quæ culpam supponit,
 & quæ reos conscientiaæ stimulis ex-
 agitat, eos admonet, ut de præteritis do-
 leant, & grave illud onus, quo premun-
 tur, discutiant. Quippe sicuti nihil bo-
 na conscientia jucundius, aut tutius est;
 adeo ut juxta Horatium L. Ep. 1. *Nil con-
 scire sibi, nulla pallefcere culpa; hic murus abe-
 neus esto;* ita nulla fera adeo mordax, nul-
 la flamma ardentior, quæ ita corpus la-
 ceret, aut cruciet, quam inordinatus
 animus se laniat, dum in scelera proruit;
 uritur enim quisquis delinquit, & pec-
 cato suo miser fit, quamvis eum dolores
 non conlequerentur. *Subjctum denomi-
 nationis seu quod*, talis pœnitentiæ, §. im-
 mediate præcedanea, indicabat. Sc. esse
 hoc, *Ethnicum* quemvis, sive hominem
 extra motum ad regenerationem consti-
 tutum. *Subjctum vero quo;* anima, ejus-
 que facultates, tam rationales, quam
 sensitivæ, sunt. Duplex enim in homine
 post lapsum orta est pugna; Una natu-
 ralis;

ralis, etiam ante renovationem, in non renatis, ex labe naturali, à qua omnis in homine post lapsum à *τὴν* promanat, ortum trahens. Instinctu namque rudium imaginis divinæ in intellectu remanentium, ratio verum bonum morale, pro malo eligendum esse suadet; appetitus autem per peccatum misere depravatus rationi obedire recusat, & in quodvis delectabile secundum suum placitum, fertur. Altera pugna spiritualis est inter carnem & spiritum; de qua Theologi. unde sequitur; quod eadem illæ facultates, quæ ad peccatum sollicitare, illæ etiam, stimulante conscientia, sensu doloris tangantur. Actio quoque Ethica non solum exteriora, sed & præcipue interiora respicit: dicit e. gentili-um Magister Cic. Orat. pro Sylla: *ita vivere regium esse, ut non modo homini nemini, sed nec cupiditati inserviat ulli.* Et omnino hæc vere docentur, inquit Rudrauff. Institut. Moral. p. 107. nam actio Ethica talis est, quæ possessorem suum facit bonum & beatum, sed beatus nemo est,

qui *externe* saltem sese ad præscriptum legis componit, non occidendo, non furando, non scortando &c. *interne* vero cruciatur affectuum intemperie, libidinis æstu, illicitarumque voluptatum impetu. E. beatitudo, quæ tranquillitatem animi parit, non consistit cum illo interiori cruciату.

§. VI.

Materia circa quam occupata est hæc gentilium Pœnitentia, seu *objectum*, sunt vitia, cum lumine & honestate naturali pugnancia; utpote determinatio genericæ irreverentiæ ad hanc vel illam speciem blasphemix erga sanctitatem, justitiam, aliasque específicas DEI actiones vel Idiomata. motus itemque animi malevoli executio, quâ proximus, cui officium præstare debuimus, læsus est. à quo objecto excludimus primos motus concupiscentiæ, quorū illicentia sive ~~noxæ~~ gentilibus plane fuerit incognita; adferente id Ap. Rom. vii. 7. ubi dicit: ἐπιθυμίαν ἔκ ἡδονῆς, εἰ μὴ ὁ νόμος. ἔλεγεν· οὐκ ἐπι-

ἐντομῆς. Per legem intelligit, hic præ-
 cise non naturalem, sed moralem; quæ
 licet in naturali fundata sit, non tamen
 objectum poenitentiae naturalis esse po-
 test; siquidem illa ut proxima *καταγωγία*
 ad supernaturale bonum consequendum
 spectanda est; immo etiam sub conditio-
 ne perfectæ obedientiæ, bonum illud
 offert. Hic jam animadvertere possu-
 mus quam falsissima sit hypothesis, Joh:
 Szydlovii, & Samuelis Retorfortii; cum
 quibus inflare tibiam videtur Hobbesius,
 ni dextre explicetur. Dicunt priores illi,
 normam bonitatis & malitiæ actuum
 tam divinorum quam humanorum, sim-
 pliciter æstimandam esse, à *facto DEI* &
 à *jure DEI positivo*, usque adeo, ut nihil
 peccati rationem habeat, nisi ex solo
 DEI præcepto vel interdicto positivo;
 putant enim voluntatem DEI dare for-
 mam malitiæ & bonitati actionum, ut
 aliquid culpabile vel laudabile dicatur: sa-
 ne, dum Joh: Szydł: impium commen-
 tum, in Vind. quæst. diffic. & contro-
 Francof:ed. A. 1643. c. 9. legimus; *stat coma,*

mens horret; ita enim quæstionem instituit: an DEUS possit præcipere contrarium, uti omnibus præceptis decalogi, ita potissimum primo, secundo & tertio? ad hæc ait: Fateor & ipse, quod ad communem dicendi consuetudinem, crudum nimis hoc videri: DEUM posse blasphemiam, perjurium, mendacium imperare; item posse jubere ne colatur, ametur, honoretur &c. quod tamen verissimum est in se, & ex quæstione nostra generali, hoc speciale necessario sequitur, nec potest negari nisi multorum absurdorum admissione. En fronte carens in DEUM blasphemia & impietas! DEI beneplacitum, non etiam normam juris & æquitatis nobiscum congenitam esse regulam omnis bonitatis & malitiæ in creaturis. Ratio autem suæ adfertionis, quam adfert in Cit. quæst. c. 8. scilicet quia nullus datur conceptus boni aut mali ante DEUM aut DEI voluntatem; ineptissima est: non sequitur enim; ergo sola voluntas DEI, quatenus à nobis sentitur & intelligitur, est regula sive norma bonitatis & malitiæ. Ponamus enim dæmones ab initio malos creatos esse;

non

non sequeretur tamen ideo malos fuisse, quod DEI beneplacitum det formam bonitati & malitiæ, sed malos fuisse, quia ab essentiali DEI rectitudine discordant: sufficit enim quod igniculi illi sive reliquæ honesti & turpis in homine, sint pars imaginis Divinæ, cujus sanctitas & rectitudo, DEI, utique coæterna & essentialis est; unde sequitur, etiam discrimen honesti & turpis DEO coæternum & essentialia esse, neque requiri ut id, quod norma boni & mali futurum est, concipiatur, extitisse ante DEUM; sed sufficere, si concipiatur coëxstitisse cum DEO, sub diversitate illa, quæ hodieque inter bonum & malum, honestum & turpe, manet. pluribus vid. prosequentem hæc D. D. Danhaw. Hodom: p. 106. D. Calov. S. T. 5. p. 32. seq. Confer. Excell. Pufendorf. de Jure Nat. & Gent: p. 183. §. 4.

§. VII.

JAM itaque in causam efficientem hujusce pœnitentiæ inquirere, ratio ordinis nos jubet. Universalem itaque & pri-

primam causam, si dicimus esse principium illud sine principio, vix credo nos aliquem dura sententia insectaturos; licet & adderemus, concursum DEI in hocce casu, non tantum habere se *objective*, per propositionem & suasionem; nec solum *Efficienter* per commotionem voluntatis ad eligendum vel repudiandum; neque modo concursus communis quomodo concurrit ad generationem animalium: sed modo *speciali* & intento ad hominis Ethnici conversionem; quemadmodum DEUS hac ratione concurrere dicitur ad *moraliter bona*, etsi agentibus fiant nullo nexu, nulloque fine ab homine intenta ad bonum supernaturale consequendum. Testem hujus rei omni exceptione majorem habemus sacram paginam. Exempl: Cyri Es. 45. v. 1. seq. obftet. Ægypti. Exod. 1. 17. adde & Joh: 15. 5. sequestramus tamen hic & Theologorum disquisitioni relinquimus concursum seu causalitatem DEI *singularem*, quo concurrit ad actus spiritualiter bonos renatorum & in gratiam adoptionis

rece-

receptorum. Proxime autem Dolorem hunc de peccato, atque displicentiam turpitudinis in homine Ethnico, efficit, *congenita ipsi notitia, de discretione honesti & turpis; Et de justitia DEI vindicativa.* Quod prius utique nemo negaverit. Si enim gentes *μὴ νόμον ἔχοντες φύσει τὰ ἴα νόμος μὴ, ἔχει νόμον μὴ ἔχοντες, ἐαυτοῖς εἰσι νόμος. οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γεγραπὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν;* Rom. II. v. 14. 15. sequitur stimulum addere pœnitentibus, hanc naturæ legem. Nec leve pondus addit; quod etiam, qui nullo teste peccant, à propria redarguantur conscientia: de qua nemo potest ignorare, quam ampla sit testimoniorum seges apud poëtas, Oratores, Historicos, Philosophos, & ceteros gentium scriptores. Nec diffiteor, semper esse inventos, quorum animus consuetudine peccandi, quasi callo esset obductus, sic ut nullum viderentur habere DEI, vel legis naturæ sensum. *Sed tales, dicente Excell: D. Gerhard. Vossio in Theolog. Gent. p. 13. cum res fluunt adversa, eorum instar qui à profundo somno*

expergiscuntur, vel ab ebrietate ad se redeunt, cogitare de DEO, ejusque judicium extimescere, incipiunt. Dixi legem naturæ, atque inde Συντήρησιν immediate causare stimulum hunc, de quo loquimur, apud Ethnicos; Per legem vero naturæ intelligo nihil aliud quam prima illa principia practica, nobiscum nata, quibus quamprimum terminos eorundem intelligimus, sine ulteriori inquisitione assentimur; per Συντήρησιν autem habitum principiorum practicorum nobiscum natorum. vid Rudrauff. Eth. p. 35. Nam quando prima prin: sæpius a nobis agitantur, exercentur, & applicantur, fit ut illis expeditius assentiamur, neque amplius in dubium vocemus; quæ ipsa perfectio ab Aristotele, intellectus, sive mens vocatur. Alias συντήρησις, nonnullis est: Naturalis illa reluctatio & reclamantia hominis conscientiæ, etiam irregenti, adversus vitia cum lumine & honestate naturali pugnancia. Jam itaque, si jus naturæ dicamus quoque normam esse examinandorum peccatorum, contra legem

gem naturæ currentium, minime credo nos falsos esse, vel fallere. jus enim naturæ est velut *ἐκτύπια* aliquod sanctitatis & Justitiæ DEI Essentialis; in quibus illud etiam fundatur; unde ipsius legis nat. immutabilitas provenit. Licet & concedamus supremo omnium Domino longe eminentius jus esse in suas creaturas, quam homini in hominem, natura sibi æqualem. vid. S. Pufendorf. de J. N. & G. L. 2. p. 186. & 187. Unde judicare possumus quid dicendum sit, de dispensatione Divina circa jus naturæ; Quando enim homo per expressum DEI mandatum exequitur jus DEI in homines, tanquam nudum ipsius instrumentum, tum non proprie dici potest, fieri dispensationem circa legem naturæ, vid. Grot. 1. L. c. 1. §. citatus à modo laudato S. Pufendorf. *Justitia* quoque DEI *vindicativa*, dicebamus supra, Ethnicos adigi ad pœnitentiam; Una equidem in DEO est justitia, eaque ab Essentia sua minime realiter diversa; propter diversa autem connotata, & di-

versos actus, est, vel *remuneratoria*, vel *vindicativa*, quoad nostrum concipiendi modum ita distincta. vid. Hebenstrit. Phil. prim. p. 1099. & hac vindicativa sua iustitia, DEUS peccata necessario & naturaliter punit; quia non tantum pleno regimine & puniendi jure pollet, animadvertendi in peccata, adversus quæ naturale & necessarium odium habet; sed etiam sanctitas & Majestas, quæ DEO necessario & essentialiter convenit, nequaquam fert, ut mandata DEI impune violentur. Quod nobis contra Socinianos, & Arminianos, stricte observandum venit; adstruentes: DEO ineptissimū immo & indignissimum esse; dicere iustitiam DEI vindicatricem sic esse DEO Essentialem, ut DEUS vi ejus, obligetur & necessitetur ad puniendum peccata. conf. Catech. Racov. p. 266. & Apolog. ad censur. profess. III. Fatemur tamen cum Excell. S. Pufendorf. de J. N. & G. l. 2. p. 186. Regulas, quas *vindicativa DEI iustitia* observat, supra nostrum esse captum; eandemque non usq; quaque vestigia fori humani premere.

§. VIII.

Perfunctis sic qua fieri potuit brevitate commentationibus circa efficientem causam, incumbit nobis *formalem rationem*, hujusce pœnitentiæ Ethnicorum ostendere; Hanc, si juxta sanam Senecæ mentem, L. 3. de ira DEI (quem fide B. D. Hulf. Theologorum facile principis, cito) posuero, in *Dolore de peccato, dissollicitia turpitudinis, proposito abstinendi, seu ob metum pœnæ, ignominie publicæ, turbanda quietis interioris animi, seu intuitu glorie apud alios parandæ, & sine devitandi morsus conscientie*; vix credo aliquem me posse expostulare injuriæ. Volvat modo quis mente tranquilla & composita, facinora Neronis, Christiano-mastiges; itemque tertiæ Monarchiæ statoris, sc. Alex. Magni; dum turibundus Clytum interemisset; & videbit quæ ipsorum facinora insecuta sit pœnitentia. Taceam jam, ferias imperante & chartæ & temporis angustia, luctuosas malorum patratorem nenias, in pœnitentiæ signum

prolatas, quibus pleni sunt omnes Ethn-
 icorum libri, præsertim tragici; plena
 exemplorum vetustas; Tam manifestas
 lauciatae conscientiae stricturas apud illos
 notare licet, ut minime injurii in aliquẽ
 videamur, si luctam hanc suam, qualem-
 cunque contritionem vocemus; relicto
 tamen simili Ecclesiastico vocabulo, suo
 valore & proprio significata. Oppi-
 do congruum nobis jam hic est, ru-
 minare quaestionem, de qua moralistas
 inter & Theologos ingentes sunt divi-
 diae. sc. *An talis Ethnicorum poenitentia, ut*
& reliqua ipsorum bona opera placeant DEO,
vel vere bona sint? Hic circumspecte ince-
 dere nos oportet, ne pedes ponamus
 vel in eorum vestigiis qui in excessu pec-
 cant, vel eos sequamur, qui virtutes
 Ethnicorum sine discrimine damnant;
 Dicimus: Ethnicorum opera, quæ amo-
 re honestatis, & secundum rectam ra-
 tionem vivendi suscipiuntur, & fiunt, *in-*
trinsece non sunt bona, etsi comparative
 ad alia, ejusdem farinae hominũ perversa
 opera, sint minus mala & non turpia;
 quod

quod dicit August: L. 4. cont. Jul. c. 3.
& 4. Nam, si quicquid non ex fide est,
pro peccato repuretur, Rom: 14. v. ult.
& sine fide impossibile sit placere DEO.
Ebr. xi. v. 6. sequitur, quod opera illa
quæ ante fiduciam in Christum, & ac-
ceptam remissionem peccatorum, in
irregentis sunt, non censi nomine
bonorum operum, requisitorum ad sa-
lutare bonum consequendum; referun-
tur tamen inter opera legis externa, &
ratione *essentie*, sive *per se accepta*, bona
sunt; quia conformes aliquadantenus le-
gi naturali; & certa ratione DEUM ha-
bent authorem. Quidam distinguunt
inter bonitatem *legalem* & *Evangelicam*.
Illam dicunt, quæ quoad substantiam facti
& motus interni, conformis est legi Di-
vinæ, abstrahendo principium motus, an
sit supernaturale, vel naturale, abstrahen-
do etiam finem motus, an dirigatur im-
mediate ad DEI gloriam, an vero me-
diante in fines alios: *Evangelicam* vocant
bonitatem, quæ ex fide in Christum pro-
manat, & ab inhabitante gratia Spiritus
San-

Sancti, tanquam causa efficiente principali producitur, ac denique directe, in gloriam & honorem DEI fit. Quicquid sit; minime tutum videtur dicere horum, Ethn. puta, pœnitentiam, & bona opera, Deo placere *& angelice, forte nec legaliter*, strictè loquendo; quia causæ efficientes & finales in actibus hisce moralibus, ex instituto DEI talibus, non ingrediuntur essentiam bonitatis. Parastatas hujus adsertionis habemus multos & magnos Theologos; Præsertim aquilam Theologorum D. B. Huls. in V. S.S. p. 89. 580. & 584. Absurdum autem quod Julianus, dum pro bonitate operum Ethnicorum pugnat, objectabat; sc. Opera gentilium, si ideo non essent bona, quia fide carent, etiam sequi; corpora gentilium non esse corpora, quia fide carent: item, si castitas gentilium ideo non est castitas, quia non ex fide fit; etiam frumenta gentilium non esse frumenta; quia non ex fide nascuntur; Absurdum inquam hoc, Augustinus lib. 4. contra ipsum c. 3. & 4. ita diluit: Norma discernen;

nendi opus ab opere, valde discrepat à norma discernendi corpus à corpore, frumentum à frumento: norma e. qua discernenda est castitas Portuni, Numæ & Aristidis, à castitate Josephi aut Timothei, non est sensus naturalis, qui discernit corpus à corpore, sed lex DEI, quæ dat definitionem & differentiam veræ castitatis, à castitate analogâ. Totus jam discursus de instituta hac quæstione, huc redit: sive pœnitentiam, sive alia Ethnicorum bona opera, non generare bonitatem univoce dictam, procedentem ex dilectione DEI, & proximi, & quidem ex toto corde, & ex tota anima, quod etiam naturæ lex postulare videtur; Neque generatur ex fide, suppletur per alium hujus perfectionis; igitur, seu diximus supra, ubi de bonitate & malitia actionum Heroicarum in Ethnicis disputamus, utpote Scipionis, Catonis, Regulorum, aliorumque laudabilia facta; dicendum illa bona esse comparative, ad Marii, Syllæ, Caligulæ, Neronis, aliorumque pejora facinora.

Brevissime jam in §. hac ultima dicen-
 dum est; finem hujusce pœnit. Erit:
 esse, ut inquirent, in veriore & perfe-
 ctiorẽ cultum DEI, atq; si proterve hi
 conscientiaẽ stimuli non conculcentur, aut
 negligentur, credendum est, à DEO de-
 duci in actũ inquisitionis; primo notitiã
 consulaẽ universalis famaẽ seu traditionis
 de Christo; deinde in specialẽ quoq; noti-
 tiam. Et est sic pœnitentia hæc quædam
 quasi manu ductio ad salutare bonum
 inquirendũ. Hinc etiam agnoscere potest
 homo imperfectionem suã conditionis;
 Accedit quoq; convictio conscientiaẽ, de
 justitia DEI vindicativa, ut patet Rom. i.
 20. 32. Profluit ultra hinc accidentarius fi-
 nis, ex abusu & suffocatione stimulorum
 conscientiaẽ; ἀναπλόγησις videlicet. Ubi
 notandum, circa veteris instrumenti tem-
 pora, nonnullos ignorantia notificatio-
 nis mysteriorum de Christo, (quæ noti-
 tia est scopus ad quem deduci debeat,
 lumen naturæ) sese excusare potuisse;
 hodie autem nulli; quod Excell: D. D. B.
 Hul.

Hulsem. in V. S. S. & Prælect. Form; con. Art.
 7. Sect. III. p. m. 416. Ex dictis Act. xvii, 30. &
 Luc. xxii. v. 47. ostendit. Sed dissertationem
 nostram circa hanc Thesin sufflammat Theolo-
 gorum perspicacia, in quorum messem non no-
 bis licitum erit falcem nostram immittere. Cum-
 que in eo sim rerum articulo jam constitutus,
 ut, nec otium nec facultas mihi concedatur,
 longiores & magis subactas ducere lineas. Sistam
 itaque calamum. Dummodo pro salute REGIS
 Nostri CLEMENTISSIMI, & dudum afflicta
 patria nostra dulcissima, pœnitenti corde, ro-
 gaverim: Velit Princeps pacis, mentes infe-
 stantium nos, hætenus impotenti temeritatis
 incursum transversas, sic flectere, ut tandem il-
 las, temeritatis suæ, immo & credulitatis, seria
 subeat pœnitentia. Sic eveniret ut conscientia
 illorum, reprehensionis morfu, cum alias subse-
 quuturo, fierent vacuæ, & laudis quæstu opulen-
 tissimæ. Quos effectus quemadmodum in Rege No-
 stro Augustissimo simulac piissimo recognosci-
 mus; proporro flagitamus contriti, ut diutinum
 hoc bellum, pace cito commutetur, quo REGEM
 Nostrum CLEMENTISS: tranquillo rerum ha-
 bitu in folio suo triumphantem, hilari aspectu,
 videamus. Tunc e. Exultabimus in salute Dei no-
 stri; cum impleverit JEHOVAH omnes petiti-
 ones nostras. Hic finis esto. Sine fine vero,
 ALTISSIMO JEHOVÆ LAUDES HYMNOSQUE
 NUNCUPABO!

Ad

*Eximium solidaeq; eruditionis laude conspicuum,
Philosophiæ Candidatum, Patriotam
& Amicum sincere dilectum.*

DN. ANDREAM LUSCINIUM,
pro Gradu Magisterij, ingeniose
disputantem.

Non dulcem secuit Tereus linguam violenta
Cuspide Lusciniæ, voce carere jubens
Illam? ast hanc celsi voluit Moderator Olympi
Psallere & argutis vertere verba sonis.
Sic fuerant forsant tibi pressaq; guttura quondã
Candide LUSCINI, temporibus teneris?
Præterierunt hæc. jam latus verberat aures,
Clamor, nam lato nunc mihi sat resonant;
Pieridum Montes ac alta Cacumina Pindi,
Omnia quæ lingua & suaviter arte potes.
Sed quod adest cum jam meditor quid plurima
dicam?

Doctrinam & monstrant Lucida scripta tuã.
Aonidum Catus nunc præmia justa laborum
Ponant! & lauro verticis ima tegant!!

Hæc, vena quidem tenui, animo vero
prolixiori gratulabundus scripsit.

SAMUEL FORSENIUS J. F.
Nyland;